

SINIKA NOPOLA

Matkustan melko harvoin ja muita kirjoituksia

Werner Söderström osakeyhtiö

Helsinki

Teoksia

Teepussit, novelleja, Weilin+Göös 1987

Topatut alamaiset, lyhytproosaa, Tammi 1991

Äiti tuu ikkunaan (toim.), WSOY 1991

Taivaallinen kassi ja muita esineitä, Tammi 1997

Tervehdin teitä kevätsukkahousuilla, WSOY 2001

Ei tehrä tästä ny numeroo, WSOY 2003

Se on myhästä ny, WSOY 2004

Kyä tässä jotain häikkää o, WSOY 2006

Miksi emme totu pystyasentoon, WSOY 2007

Anna Talven outo viivytys, WSOY 2008

Eila, Rampe ja elämän tarkoitus, WSOY 2009

Matkustan melko harvoin ja muita kirjoituksia, WSOY 2012

Näytelmiä ja laulujen sanoituksia.

Tiina Nopolan kanssa yli 30 lastenkirjaa, mm. Heinähattu ja Vilttitossu -sarja, Risto Räppääjä -sarja sekä näytelmiä, musikaaleja ja elokuvakäsikirjoituksia.

© Sinikka Nopola

ISBN 978-951-0-39078-8

Painettu EU:ssa 2012

Sisällys

Melkein-maan Grace Kelly	7
Vierailu Facebookissa	10
Kauhat tulevat	13
Käytännön ihminen asukkaana	17
Hei, täällä nuorison edustaja	20
Loppuhalauskompleksi	24
Käytännön ihminen kierrättää	27
Huhtikuu on slipoveri	30
Syntynyt veisaamaan	33
Minibaariin emme koske	37
Käytännön ihminen hautajaisissa	41
Toisten elämä	45
Käytännön ihminen rakentaa huussin	48
Käytännön ihminen avainvastaavana	51
Osoite: Malmi 95 c	55
Itäeurooppalainen häkkilintu	58
Haarukkamies kohtaa lusikkansa	61
Terassiherätyksen maa	64
Minä, Armi ja Gil	67

Matkustan melko harvoin 70
Mitä lapsi ajattelee todella eli Sophia Lorenin
valinta 73
Kaksi kanankoipea 76
Käytännön ihminen nimeää 79
Kahva 83
Nyt puhuu henkari 86
Miksi suomalainen asuu yksin? 90
Selkeesti haasteellista 93
Käytännön ihminen elää täysillä 96
Alku, keskikohta ja loppu 100
Käytännön ihminen osallistuu pihatalkoisiin 104
Tasapuolinen esikoinen 108
Miksi maalaisia ihmetellään 111
Pinnakaidepakkomielle 114
Oi Mombasa, mua katso heikko 118
Riskitön elämä eli nyt puhuu sohvalla istuja 121
Kuukausista julmin 125
Milloin kadotimme lempeytemme? 129
Käytännön ihminen rakastuu 132
Nuori vihainen nainen 135
Käytännön ihminen kuolee 138

Melkein-maan Grace Kelly

En tiedä, minne joutuisin ilman ”melkein”-sanaa. Itsetuntoni on lapsesta lähtien rakentunut tuon pienen sanan varaan.

Lapsena perheemme asui *melkein* Pyynikillä, isojen ja vauraiden patriisihuviloiden kupeessa. Kansakoulussa kuuluin *melkein* luokan parhaitten piirtäjien joukkoon, sillä olin jo kerran saanut A3-arkin kiitokseksi hyvistä piirroksistani. Tein vain yhden virheen: kun piti piirtää kaupanmyyjä, piirsin liian pienen. Opettaja otti A3-arkin myyjineen pois ja antoi tilalle ”tavanomaisille” piirtäjille kuuluvan A4-arkin.

Kansakoulun kolmannen luokan hiihtokilpailuisakin olin *melkein* kärjessä, kunnes mononi irtosi suksesta.

Oppikoulun ensimmäisellä luokalla olin *melkein* luokan paras ruotsin kielessä, mutta opettajan kuu-

lustellessa läksyjä unohdin sanan ”lilla”, kun olisi pitänyt vastata ”den lilla svarta Umboba”.

Opiskeluaikana, kun Tampereen yliopiston kirjallisuuden ainekerhon jäsenet laativat paheksuvaa julkilausumaa kirjailija Alexander Solzhenitsynin teoksen suomennoksen kustantamisen johdosta, olin varmuuden vuoksi *melkein* samaa mieltä, mutta leimauduin neuvostovastaiseksi.

Samana vuonna soitin kotonani, omassa huoneessani vain *melkein* täysillä Kaisa Korhosen laulamaa Uralin pihlajaa, mutta leimauduin neuvostomyönteiseksi.

Kun sain ensimmäisen työpaikkani, sain *melkein* aikaiseksi asiallisen artikkelin VTT:n metallurgian laboratorion hajasijoittamisesta Outokumpuun; jutusta puuttuivat ainoastaan faktatiedot ja ”pointti”.

Olen myös *melkein* uimakandidaatti: ainoastaan päälleensukellus jäi puuttumaan. Uimaopettaja väitti sen näyttävän mahalleensukellukselta. Lisäksi olen *melkein* kasvissyöjä, *melkein* kansalaisaktivisti, saan *melkein* saunan pesän syttymään puolen tunnin sisällä ja olen *melkein* kirjoittanut muovikassien aiheuttamasta hiilijalanjäljestä yleisönosastoon.

Kuulun kansaan, joka on muitten kansakuntien

mielestä ollut *melkein* Venäjä, mutta omasta mielestään *melkein* Ruotsi.

Marsalkkamme Mannerheim oli *melkein* ruotsalainen, presidenttimme Ahtisaari *melkein* norjalainen. Amerikansuomalainen teatterikampaaja Greta Kukkonen, profiililtaan *melkein* Grace Kelly, oli naimisissa yhdysvaltalaisen filmitähden Gregory Peckin kanssa vuosina 1942–1954, joten Gregory Peck on yhä *melkein* vävypoikamme.

Lempikuukauteni on huhtikuu, sillä se on *melkein* toukokuu. April merkitsee aprikointia, rauhoittavaa *melkein mutta ei ihan vielä kevät* -asennetta. Vielä ei tarvitse mennä ulos, voi olla *melkein* koko ajan sisällä; vielä ei tarvitse olla sosiaalinen, voi olla *melkein* epäsosiaalinen; vielä ei tarvitse pukeutua hehkeästi, voi olla *melkein* nukkavieru.

Pidän huhtikuusta myös siksi, että olemme siinä kuussa *melkein* voittaneet Euroviisut jo yli puolen vuosisadan ajan.

Vierailu Facebookissa

Kaikki ovat täällä pirteitä ja myönteisiä. Koko ajan tulee viestejä: ”Tykkään tilastasi.” Kukaan ei kysele, mikä tilani on: olenko kenties ärtynyt, ilkeä, masentunut tai kateellinen. Minusta tykätään koko ajan ja ilman ehtoja. Minun ei tarvitse tehdä mitään, olla vain. Missä olen? Satavuotispäivillänikö? Ei. Olen Facebookissa.

Liityin Facebookiin kolme tuntia sitten. Käyn katsomassa profiliani ja etusivuani viiden minuutin välein. Hei, näähän on kuin isot kokkarit, olen sosiaalinen ja positiivinen, hypin skoolaamassa niin monen kanssa kuin ehdin. Välillä pörrään isossa seurueessa ja kerron kuulumiseni kaikille. Nähdään! Klik! Tykkään, tykkään, tykkään!

Joku haluaa taas kaverikseni. Uskomatonta! Kuinka spontaania! ”X haluaa olla kaverisi. Lisää X kave-

riksi.” Lisätään, lisätään! ”Olen valmis – aina valmiina”, niin kuin partiossa 1960-luvulla! Nyt ymmärrän, miksi monilla on tuhat kaveria: kaverien lisäämiseen tulee himo. Mitä nopeammin vastaa, sitä nopeammin kumuloituminen yltyy ja kavereita kasaantuu. Kaverien kaverit, sellaiset, joita tunnen vain hieman, mutta joihin olen aina halunnut tutustua, ryhtyvät minunkin kavereikseni. Mitkä verkostot tässä avautuvat! Kaverit lisääntyvät täysin ilman omaa ansiota. Facebookin ulkopuolella ihmisiä pitää hyysätä – pyytää kylään ja muistaa syntymäpäivinä – mutta tämä on yhtä helppoa on kuin kansakoulun välitunnilla, missä piti vain sanoa ”oo pari”, kun välitunti päättyi. Ja siten tehtiin parijono oven eteen.

Facebook-kaverien rakkaus muistuttaa itse asiassa Jumalan rakkautta. Nyt ymmärrän, miksi Jumala on niin ”on the top”: hän ei kysele tekoja; ”Isän” rakkaus lankeaa meille kuin sade, silkasta armosta. Tai sitten tämä Facebookista lähtevä loputon lämpö on äidin rakkautta. Ei äitikään kysele tekoja ja suorituksia – äiti rakastaa pyyteettömästi. Tykkään, tykkään, tykkään!

Pyytäisinkö itsekkin jonkun kavereikseni? Sellaisen, josta tietää, ettei sillä ole hampaankolossa mi-

tään minua vastaan. Pyydetään... mutta keitäs täällä on? Oho, siinä on kummityttöni setä, ruudulla ilmoitetaan, että meillä on kolme yhteistä kaveria. Häntä ikään kuin suositellaan minulle kaveriksi. Klik, kaveripyyntö, sinne meni. Nyt odottelemaan. Kaveri hyväksyi ystäväpyyntöni heti, kahden minuutin päästä! Lämmin ailahdus käy ruudulla.

On kulunut seitsemän tuntia. Olen burn out.

Kysyn sukulaiseltani, nuorison edustajalta ja Facebook-konkarilta, laitanko ”kavereilleni” seuraavanlaisen ilmoituksen: ”Kun luette tämän, olen lähtenyt Facebookista. En osannut päättää, kenelle näytän peukkaa *tykkäämisen* merkiksi, ja sitten pelkäsin etten vastaa tarpeeksi nopeasti kaveripyyntöihin, niin että asianosaiset loukkaantuvat ja että kun itse esitän kaveripyyntöjä, ihmiset ryhtyvät vain kohteliaisuudesta kavereikseni. Ja sitten olin pyörällä päästäni, kun jouduin lukemaan sellaisten ihmisten kuulumisia, joita en tuntenut – jotka olivat kavereitteni kavereita – enkä pystynyt enää keskittymään mihinkään muuhun kuin Facebookiin. Minusta tuli Facebook-narkomaani; kävin minuutin välein katsomassa, kuka haluaa kaverikseni.”

Facebook-konkari vastasi: ”Ei tää niin vakavaa oo, tää oon vaan Facebook. Sano vaan, että *So long.*”

Kauhat tulevat

Mihin tahansa voi eläytyä, jos keskittyy.

H. C. Andersen eläytyi esineisiin. Hän kirjoitti sadun kopeasta parsinneulasta, joka piti itseään liian hienona tähän maailmaan. Se luuli olevansa rintakoru, kun sillä ommellut tyttö pisti sen esiliinansa rintapieleen. Tyttö kiinnitti neulan höllästi, joten se putosi pesusoikkoon ja sen tien katuojaan. Parsinneulan kohtalo ei ollut häävi: se lojui yksinäisenä naulojen, olkien ja muun rojun keskellä lätäkössä.

Minä päätin eläytyä lättypannuun. Se on yksinäisen parsinneulan vastakohta. Lättypannu on kuin esineiden Pekka Töpöhäntä – tuo huonompiosaisen kulkurikissojen kadehtima perhekissa. Lättypannu elää yleensä mukavassa perheessä, jonka jäsenet ovat useimmiten lättyjä paistaessaan iloisia ja toiveikkaita. Lätyt ovat yksi maailman pidetyimmis-

tä ruuista: jokaisen mieliala kohoaa, kun hän tietää, että kohta pääsee syömään pehmeää vehnäläpyskää, jonka herkullisuutta vielä hillo ja jäätelö lisäävät.

Lättypannu on kuin ydinperheen nelihuoneinen koti. Neljä lättyä pannulla on yhtä kuin neljä perheenjäsentä. Niiden kehitystä on kiintoisa seurata. Usein yksi paistuu muita nopeammin, siis johtaa, yksi taas on pienin ja näyttää surkeimmalta, mutta siitä saattaa tulla paras ja kaikkein haluttavin. Tasa-arvo ei milloinkaan kohtaa yhtä aikaa kaikkia neljää. Aina joku on taikinan määrästä johtuen onnistunein, joku repaleinen, joku liian ohut ja palamisherkkä tai liian paksu ja hitaasti kypsyvä.

Kaivan teräskauhalla jäätelöä lättyjen päälle. Nyt eläydyn jäätelökauhaan. Se on keittiötarvikkeitten terävähampainen sinkku, joka kohtaa lättyjensyöntitahtumassa nuo kadehditut yhteisöllisyyden hedelmät, leppoiset lätyt.

Kaikki menestyneet kauhat ovat nykyisin erikoistuneita. Vain erikoistumalla menestyy.

Jäätelökauha, sukunsa erikoistunein yksilö, syntyi puurokauhan tyttärenä. Nöyrä, kouluttamaton puurokauha raatoi aamusta iltaan sekalaisissa tehtävissä,

hyppäsi puurosta soppaan ja sopasta soosiin eikä ollut koskaan salonkikelpoinen. Se pääsi korkeintaan arkena ruokapöytään puurokulhon ottimeksi, muulloin se sai luvan olla keittiön puolella. Siellä se työn tehtyään makasi uupuneena ja harmaantui hiljaa, kun sen hienot siskot, kiillotetut liemikauhat ja hopealusikat keikailivat juhlapäivällisillä ruokapöydän ottimina.

Jäätelökauha on tehnyt nopeasti vakuuttavan uran. Kaikki tuntevat sen. Se on vahvatekoinen ja treenattu, sillä sen tehtävä on kaivaa jäätelöstä palloja. Yksinkertaista työtä? Väärin. Vaatimukset kovenevät, pallojen on oltava koko ajan pyöreämpiä ja sileämpiä. Yksinäinen uraohjusko? Kauhojen nousukas? Urbanissa kvartaalitaloudessa kiipivä, ensimmäisen sukupolven bisneskauha? Väärin.

Jäätelökauhan uranousu on itse asiassa päättyneessä. Sen serkku, pieni, kompakti melonikauha, joka nakertaa kauniita, pyöreitä melonipalloja salaatteihin, on laajentamassa osaamistaan jäätelöön. Kukaan ei halua enää isoja palloja, nyt halutaan minipalloja. Jäätelökauha, relaa jo, sun aikas on ohi.

Ja yllätys: puukauhat tulevat taas, sillä puu on must-juttu. Äidit ja isoäidit ovat nousemassa laati-

koistaan, puukauhojen arkuista kuin ylösnousemuk-
sen ihmeen sanansaattajat. Eläköön puukauhat, ate-
rinlaatikon harmaat pantterit.

Käytännön ihminen asukkaana

Olen suomalainen: kotini on suurin ostos, minkä olen elämäni aikana tehnyt. Siksi pyrin olemaan kotona niin paljon kuin mahdollista. Jos en ole kotona, olen tuhlavainen ihminen: en käytä täydellä teholla sitä, mistä olen maksanut.

Kodin tehokas käyttö alkaa aamulla kello seitsemän. Istun keittiössäni aamiaisella ja pyyhin työskentelytasoja samalla kun juon kahvia. Asuntolainoitettuna henkilönä ymmärrän, että asunnon arvo laskee päivä päivältä sitä mukaa kun se kuluu. Pyyhkäisen rätillä myös koneiden nappuloiden reunat sekä kaappien ovet ja vetimet.

Sitten siirryn lukemaan päivän lehteä sohvalle, sarjapöydän ääreen. Sohva ja sarjapöytä ovat vakavan asukkaan hankintoja. Ne viestivät: tässä huoneistossa ei asu mikään pelle eikä nuorison edustaja, tääl-

lä elää, syö, katselee televisiota, kuuntelee radiota ja lukee sanomalehteä keski-ikäinen, asuntolainoitettu henkilö.

Minulla ei ollut sarjapöytää vielä viisi vuotta sitten. Kerran eräs vanhempi sukulaisrouva tuli kylään ja yritti laskea kahvikuppiaan sohvapöydälle, joka oli liian kaukana. Rouva kysyi: ”Eikö tässä asunnossa ole sarjapöytää?” Parin päivän kuluttua asia oli korjattu: ostin sarjapöydän. Nyt kun kolme vierasta istuu olohuoneessa, jokaisella on oma pieni pöytä, mihin asettaa kahvikuppinsa.

Aamiaisen jälkeen siirryn työhuoneeseen, jotta silkin olisi käyttöä – olenhan maksanut jokaisesta neljästä. Työskentelypöydän ääressä arkistoin yhtiövastikemaksukuitteja ja tutkin asunto-osakeyhtiön tasepapereita yhtiökokousta varten. Jotta myös asunnon toiselle pöydälle, ruokapöydälle, tulisi käyttöä, siirryn melko pian olohuoneeseen, jossa tutkin ruokapöydälle levittämiäni, arkistoituja asuntoilmoituksia ja vertailen erikokoisten asuntojen hintoja tehden laskelmia, paljonko olisin voittanut tai hävinnyt jos olisin ostanut hieman pienemmän tai isomman asunnon silloin, kun hankin nykyisen asuntoni.

Päivät kotona sujuvat siis rattoisasti. Kevään tul-

len siirryn pihalleni istumaan. Siinä kannattaa oleilla heti, kun aurinko alkaa lämmittää – olenhan maksanut asunnon hankkiessani myös pikkuruisesta pihasta. Istun mahdollisimman näkymättömissä, aivan seinän vieressä, niin että naapurit, jotka ovat mahdollisesti omilla pihoiillaan, eivät huomaa minun olevan läsnä. En oikeastaan tiedä, miksi en halua tulla näkyville. Ehkä en halua antaa sellaista kuvaa naapureilleni, että istun melko paljon pihassa. He pian luulisivat, ettei minulla ole muuta elämää.

Jos kesällä on huono sää, istun olohuoneessa. Pyrin istumaan sellaisessa nurkassa, mistä naapurit eivät näe minua, jos kulkevat ikkunan ohi. En halua antaa sellaista käsitystä naapureilleni, että istun melko paljon olohuoneessa. He pian kuvittelisivat, ettei minulla ole lainkaan muuta elämää.

Makuuhuoneessa nukun. Kuluja säästääkseeni pidän siellä matalaa lämpötilaa. Huone tuntuu päivisin melko kylmältä, joten sinne ei voi mennä lepäämään. Se on hyvä asia. Haluan olla asunnossani toimelias ja pirteä, en velto löhöilijä. Olenhan asuntolainoitettu suomalainen – onnellinen ja kunniallinen ihminen.

Hei, täällä nuorison edustaja

Olin hiukan toisella kymmenellä, kun lähetin Aamulehden nuortenpalstalle mielipidekirjoituksen otsikolla ”Kotihipat arveluttavat”. Kirjoitus alkoi näin: ”Pimut ja lättähatut valtaavat koteja, kun aikuiset ovat poissa. Huonekaluja särjetään, viinapulloja heitetään seinään, rytmikäs, kovaääninen musiikki soi ja naapurit pitelevät korviaan. Mistä on kysymys? Nuorison kotihipoista tietenkäin.” Alla luki ”Sinikka, 11 v.”

Muutamaa vuotta myöhemmin olin huolissani vankien asemasta. Kirjoitin kouluaineen otsikolla ”Vanki numero 100”. ”Olen vanki. Olen vanki numero sata, yksi suuresta massasta. Olen kuin hiekkajyvä muiden samanlaisten joukossa. Koska olen vanki, olen rikollinen. Olin pieni, kun vanhempani erosivat. Äiti otti minut huostaansa. Hän kävi tehtaassa työssä: jouduin olemaan paljon yksin. Ajauduin poikasa-

kin, ”lätärien” kuljetettavaksi. Aluksi teimme pieniä keikkoja: näpistelimme makeisia ja tupakkaa. Omantuntoni mutisi jotain, mutta vaiensin sen, löin sen tajuttomaksi. Niin oli parempi. Vähitellen saimme tottumusta ja rötökset suurenivat. Varastimme pari autoa, joilla kaarasimme ympäri Suomea.”

Kuvaamani vanki sai ilmeisesti varastamisesta elinkautisen, sillä aine päättyy näin: ”Olen kuullut, että toiset ihmiset kärsivät nälkää. Olen myös kuullut, että mustia syrjitään. Senkin tiedän, että sota rai-voaa jossakin. Toisilta puuttuu näkö, toisilta kuulo. Eräs asia on kuitenkin, minkä he kaikki omistavat – vapaus.”

Sain tunnollisesta pohdiskelustani kiitosta sekä opettajilta että vanhemmiltani. Jatkoin samalla linjalla. Sisareni ja minä huomasimme kerran illansuussa musiikkiopiston pianotunnille mennessämme, että Tampereen Hämeenkadulla seisoskeli tupakkaa sauhuttelevaa nuorisoa. ”Nuo päätyvät tyttö- ja poikakoteihin ja ehkä myöhemmin vankilaan”, totesin sisarelleni.

Olin ainoastaan yhden kerran Hämeenkadulla ”nuorisojengissä” – marssiessani Suomen partiolaisten päivän kulkueessa lippukunnan jäsenenä. Hä-

meensillalla tein kunniaa Suomen Partiotyttöjärjestön ylijohtajalle Helvi Sipilälle ja apulaisylijohtaja Kata Jouhkillle. Lauoin muiden mukana Sibeliuksen Partiomarssia: ”Tie selvä on ja marssi soi ja lippu hulmuu, ei painumaan se joudakaan, ei toivo kuolla saa.”

Kun murrosiän pohdiskelujen lomassa luin vapaan kasvatuksen koulusta kertovan kirjan Summerhill, tunsin velvollisuudekseni esitellä kirjaa tuntien jälkeen opettajille. Aloitin noin seitsemänkymmenvuotiaasta biologian opettajasta. ”Haluaisin kertoa teille Summerhillistä, vapaan kasvatuksen koulusta...”

Menepäs nyt välitunnille, opettaja totesi.

Koulusta päästyäni päätin sivistää itseäni matkustamalla Roomaan. Asuin siihen aikaan yhdessä kolmen toverini kanssa, ja meillä oli keittiön seinällä Euroopan kartta, johon sai laittaa nuppineulan aina, kun oli käynyt jossakin. Minulla oli vain kaksi nuppineulaa Euroopan pääkaupunkien kohdalla. Halusin kolmannen, jotta olisin päässyt samalle kansainvälisyystasolle asuinkaverieni kanssa. Palattuani kirjoitin matkasta päiväkirjaan:

”Isä ja äiti varoittivat Rooman liikenteestä ja muistuttivat, että kadun voi ylittää vasta sitten, kun autot